Euskal Herriko Ahotsak

ahotsak.com

Dolores Retegi Telletxea

Igantzi, Nafarroa (1923)

Aurkibidea

Biografia

Igantzin sortu zen, Argatan. Ama Igantzikoa zuen eta aita Oiartzungoa.

Zintak

IGA-003

- **Proiektua**: Bortzirietako ahozko ondarea
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Lakar Iraizoz, Maite
- **Data**: 2007-08-29
- **Iraupena**: 62 min
- **Euskarria**: Bideo digitala
- **Emalea**: Arburua Etxeberria, Patri

Pasarteak

1. Oinutsik

- **Erref**: IGA-003/002
- **Iraupena**: 0:00:45. **Hasi**: 00:00:07. **Bukatu**: 00:00:52
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Bere ama baserrian bizi zen eta oinutsik joaten ziren herriraino; han espartinak paratzen zituzten. Neguan, hankak berotzeko, pisa egiten zuten.

2. Zentrala. Ura eta argia

- **Erref**: IGA-003/003
- **Iraupena**: 0:01:47. **Hasi**: 00:00:52. **Bukatu**: 00:02:39
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Sei urte zituela, aitak, osabak eta Argatako sozio batek paratu zuten zentrala. Lehenengo ura paratu zuten, gero kanalona eta azkenik deposito handia. Zentralarekin ura eta argia zuten. Gela guztietan paratu zituzten bonbillak.

3. Ura paratu aurretik

- **Erref**: IGA-003/004
- **Iraupena**: 0:00:37. **Hasi**: 00:02:39. **Bukatu**: 00:03:16
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Ura paratu aurretik, putzu batean biltzen zuten euria; edateko ura, berriz, iturritik ekartzen zuten.

4. Arropa garbitu. Bokata

- **Erref**: IGA-003/005
- **Iraupena**: 0:04:12. **Hasi**: 00:03:16. **Bukatu**: 00:07:28
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Arropa nola garbitzen zuten azaltzen du (ura etxean paratu geroztik). Bazuten etxearen kontra egindako putzu bat eta harria. Bokata ere egiten zuten. Hankak zituen egurrezko kupel batean sartzen zuten arropa xaboituta eta gero suko hautsa paratzen zioten gainetikan; ur beroa, irakiten, botatzen zioten gainetik eta beheko zulo txiki batetik ateratzen zen ura: lixiba erraten zioten. Arropa zuri-zuria ateratzen zen. Xaboia etxean egiten zuten zerri-gantzarekin. Bokata egin ondoren, arropa atariko putzuan aklaratzen zuten. Arroparen bat orbana bazuen, xaboia eman ondoren belar gainean uzten zuten eguzkitan eta arratsian (“serenoan”) eta horrela zuritzen zen, kolore ona jartzen zitzaion. Kolorezko arropa lixibaren uretan beratzen uzten zuten eta gero harriaren gainean marruskatzen zuten.

5. Arropa saltzaileak. Arropa aprobetxatu

- **Erref**: IGA-003/006
- **Iraupena**: 0:01:25. **Hasi**: 00:07:28. **Bukatu**: 00:08:53
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Arropa saltzaileak baserritara etortzen ziren arropa saltzera; “mostrero “ erraten zieten. Besteak beste, gizonezko lanerako galtzak, atorrak eta buzoak erosten zizkieten. Etxean josten zuten; arropa anitz aprobetxatzen zen.

6. Zer jaten zuten

- **Erref**: IGA-003/008
- **Iraupena**: 0:01:38. **Hasi**: 00:09:05. **Bukatu**: 00:10:43
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Haurra zela, ez zen diferentziarik astegun eta jaiegunetako janarien artean. Beti berdin jaten zuten: ilarra eta patata (etxekoa), garbantzuak tarteka (erosten zirenean), aza eta abar.

7. Irisarri. Etxaldekoen eta maizterren arteko diferentziak

- **Erref**: IGA-003/010
- **Iraupena**: 0:01:57. **Hasi**: 00:10:48. **Bukatu**: 00:12:45
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Irisarrin hiruzpalau etxe zeuden. Nagusi bat zen eta besteak maizterrak ziren. Etxaldekoen eta maizterren arteko diferentziak azaltzen ditu: errenta ordain.tzeaz gain, maizterrak hainbat lan egin behar zizkion nagusiari, besteak beste, bere etxerako bidea

8. Herrien fama eta harremanak

- **Erref**: IGA-003/011
- **Iraupena**: 0:01:27. **Hasi**: 00:12:45. **Bukatu**: 00:14:12

- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Igantziri “Madrid chiquito” erraten diote, txikia eta polita delako. Beste herriekin harreman ona zuten, ez zen pikerik. Arantzakoak harrikalariak zirela erraten zen. Lesakarren eta Beratarren artean “pelusa” (inbidia) zela erraten zen.

9. Etxean morroia izan zuten

- **Erref**: IGA-003/012
- **Iraupena**: 0:01:21. **Hasi**: 00:14:12. **Bukatu**: 00:15:33
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Etxean morroia izan zuten. Auzoko mutil bat etortzen zen eta etxean jaten zuen; berak ez dakit zenbat ordaintzen zioten (ezta ordaintzen bazioten ere). Aranztar bat ere izan zuten gero eta etxean egiten zuen lo; etxeko beste bat bezala zen.

10. Jaiotza. Umearen arropa

- **Erref**: IGA-003/014
- **Iraupena**: 0:03:21. **Hasi**: 00:15:37. **Bukatu**: 00:18:58
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Bortz ume izan zituen, denak etxeko ohean (medikuak eta amak lagunduta). Umea janzteko arropak prestatzen zituen lehenago : harizko maindire zaharrekin egindako atorra, faxarekin lotutako troxa, jertse bat eta felpazko gona handi bat.

11. Haurrari ebanjelioa paratu

- **Erref**: IGA-003/015
- **Iraupena**: 0:00:57. **Hasi**: 00:18:58. **Bukatu**: 00:19:55
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Bera haur zela, ebanjelioa paratu zion apezak arratsean ez zuelako lorik ongi egiten.

12. Troxak

- **Erref**: IGA-003/017
- **Iraupena**: 0:01:02. **Hasi**: 00:20:21. **Bukatu**: 00:21:23
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Haurren troxak behin eta berriz garbitu behar zituzten. Oinetakoak ere pisarekin hondatzen ziren.

13. Esnerik eman ezin zuten amak

- **Erref**: IGA-003/018
- **Iraupena**: 0:01:47. **Hasi**: 00:21:23. **Bukatu**: 00:23:10
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Izaten ziren emakumeak ezin zutenak esnerik eman; batzuetan behi esnea ematen zieten haur jaio berriei, baina batzuek ez zuten ongi hartzen eta hiltzen ziren. Esne anitz zuten emakumeek laguntzen zieten, emakume horien haurrei ere titia ematen.

14. Haurrari solasa diferente

- **Erref**: IGA-003/019
- **Iraupena**: 0:01:25. **Hasi**: 00:23:10. **Bukatu**: 00:24:35
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Haurrari solasa diferente egiten zaio. Besteak beste, katu erran beharrean, pitxitxi erraten da.; txakurra beharrean, guau-guau eta kalera ateratzeko, apapa.

15. Haur-kantak

- **Erref**: IGA-003/021
- **Iraupena**: 0:00:47. **Hasi**: 00:24:51. **Bukatu**: 00:25:38
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Haur-kantak: “talo-talo txin...” eta “arre arre burriquito...”.

16. Emakume eta gizonaren lan ezberdinak

- **Erref**: IGA-003/023
- **Iraupena**: 0:02:29. **Hasi**: 00:26:03. **Bukatu**: 00:28:32
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Haurrak emakumearen ardura ziren, bere senarrak ez zituen inoiz besoetan hartzen. Azienda moldatzea ere bere ardura zen.

17. Sorginak

- **Erref**: IGA-003/025

- **Iraupena**: 0:01:08. **Hasi**: 00:28:37. **Bukatu**: 00:29:45
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Entzundako istorio bat kontatzen du. Gaztain erreak jaten aritu omen ziren Argatan eta egarri zirenez, bat iturrira joan zen ura eske. Baina berandutu zen eta ez zen itzultzen eta bapatean tximiniatik subila bota eta zera entzun zen “tori subila eta Argatako neskatxa ederra guretzat”.

18. Sinesmenak 1

- **Erref**: IGA-003/026
- **Iraupena**: 0:00:18. **Hasi**: 00:29:45. **Bukatu**: 00:30:03
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Zerbait arraro sumatzen zutenean, honako hau esaten zuten: “onezkoa baldin bazara, ager zaitez eta, txarrazkoa baldin bazara, zoaz demonioen etxera”

19. Sinesmenak 2

- **Erref**: IGA-003/028
- **Iraupena**: 0:00:58. **Hasi**: 00:30:30. **Bukatu**: 00:31:28
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Erauntsi handia heldu zelarik, zer egiten zuten azaltzen du: erramua paratu, ur bedeinkatua, kandela bedeinkatua piztu, gurutzea paratu eta Santa Barbarari errezatu.

20. San Juan eguna eta bezpera

- **Erref**: IGA-003/029
- **Iraupena**: 0:01:25. **Hasi**: 00:31:28. **Bukatu**: 00:32:53
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
San Juan egunean kandelak eta loreak bedeinkatzen zituzten. Bezperan, berriz, sua egiten zuten.

21. Eliza 1

- **Erref**: IGA-003/030
- **Iraupena**: 0:03:00. **Hasi**: 00:32:53. **Bukatu**: 00:35:53
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Eliza barnetik nolakoa zen azaltzen du. Hilerriak izaten ziren. Aulki anitz izaten

ziren (etxe bakoitzeko bat edo bi). Defuntuentzako kandelak pizten zituzten hilerrietan egunero, urte betez.

22. Eliza 2

- **Erref**: IGA-003/032
- **Iraupena**: 0:01:41. **Hasi**: 00:36:34. **Bukatu**: 00:38:15
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Gizonak eta emakumeak banaturik izaten ziren elizan. Gizonak koruan edo aitzineko bankutan jartzen ziren; emakumeak, berriz, hilerritan. Haurrek eta neskatxek ere banku bereziak izaten zituzten. Alkateak eserleku berezia izaten zuen aitzineko bankuan.

23. Inauterietako arropak

- **Erref**: IGA-003/034
- **Iraupena**: 0:01:37. **Hasi**: 00:38:29. **Bukatu**: 00:40:06
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Inauterietako arropak nolakoak ziren azaltzen du: kolorezko oihalez egidako soinekoa eta kapela.

24. Emakumeak inauterietan eta bestetan

- **Erref**: IGA-003/035
- **Iraupena**: 0:01:34. **Hasi**: 00:40:06. **Bukatu**: 00:41:40
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Neskatxak ez ziren mozorrotzen eta ez ziren ostatura joaten. Auzokoak Argatara jaisten ziren eta bingoan aritzen ziren. Frontoira ere joaten ziren pirlatan eta pilotan aritzeko. Euria ari bazuen, Argatan barrenean ematen zieten tokia.

25. Bataioa eta elizan sartzea

- **Erref**: IGA-003/037
- **Iraupena**: 0:01:18. **Hasi**: 00:42:08. **Bukatu**: 00:43:26
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Haurra jaio eta hiru egun baino lehen bataiatzen zen. Ama ezin zen etxetik atera elizan sartu arte, hamar egun ondoren gutxi gorabehera. Apezari kandela bat eramaten zioten behinik behin.

26. Seme-alaben izenak

- **Erref**: IGA-003/038
- **Iraupena**: 0:02:27. **Hasi**: 00:43:26. **Bukatu**: 00:45:53
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Bere seme-alaben izenak nork erabaki zituen azaltzen du. Aiton-amonek indar handia zuten izenak erabakitzeko orduan.

27. Bataioa 2

- **Erref**: IGA-003/039
- **Iraupena**: 0:00:37. **Hasi**: 00:45:53. **Bukatu**: 00:46:30
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Bere sema-alaben bataioak nolakoak izan ziren azaltzen du. Bere amak eramaten zuen haurra. Gero bazkaria egin zuten etxean.

28. “Atso-bisitak”

- **Erref**: IGA-003/041
- **Iraupena**: 0:01:32. **Hasi**: 00:46:38. **Bukatu**: 00:48:10
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Haurra izan ondoren, emakumeak ama ikustera joaten ziren: “atso-bisitak”. Zalaparta handia izaten zen, ama oraindik bizkortu gabe zela. Merienda ematen zieten guztiei. Normalean igandean joaten ziren eta zer edo zer eramaten zuten: kafea, azukrea, dirua, galletak, eta abar. Lehenago oilo bat eramaten zuten.

29. Besten aurreko lanak

- **Erref**: IGA-003/043
- **Iraupena**: 0:02:25. **Hasi**: 00:49:23. **Bukatu**: 00:51:48
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Besten aurretik, etxea moldatzen zuten; zuritu eta garbitzen zuten. Maindire guztiak garbitzen zituzten; kolore horixka kentzeko, garbitu ondoren, “berdean” paratzen zituzten. Koltxoiak ere harrotzen zituzten. Paretak kisuarekin zuritzen zituzten; geroago hasi ziren pintura erabiltzen.

30. Ohatzeak

- **Erref**: IGA-003/044
- **Iraupena**: 0:02:05. **Hasi**: 00:51:48. **Bukatu**: 00:53:53
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Lehenagoko ohatzeak nolakoak ziren azaltzen du. Azpian arto-zurikinarekin egindako lastaira jartzen zen eta, gainean, ilezko koltxoia. Ohatzearen gainean artilez egindako koltxilak paratzen ziren.

31. Errotak

- **Erref**: IGA-003/045
- **Iraupena**: 0:00:48. **Hasi**: 00:53:53. **Bukatu**: 00:54:41
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Igantzin bi errota zeuden, arto-irina egiteko.

32. Lan anitz bizkarka egiten zen

- **Erref**: IGA-003/047
- **Iraupena**: 0:01:21. **Hasi**: 00:54:46. **Bukatu**: 00:56:07
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Lehen, baserrietan lan anitz bizkarka egiten zen. Esate baterako, lurra landu: beheko izkinean egiten zuten zanga bat, aitzurrarekin ateratzen zuten lurra eta sare batean kargatze zuten; 30 bat gizon errenkadan bata besteari pasatzen zioten sarea goiko izkinean botatzeko lurra. Gorotzarekin berdin egiten zen; bizkarrean saskietan eramaten zuten errenkadan batzuek eta beste batzuek zabaltzen zuten.

33. Ama ezkongabeak

- **Erref**: IGA-003/048
- **Iraupena**: 0:01:50. **Hasi**: 00:56:07. **Bukatu**: 00:57:57
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Ama ezkongabeek oso gaizki pasatzen zuten. Emakume bat neskato joan zen eta bere ahizpari eman zion haurra hazteko

34. Apezak

- **Erref**: IGA-003/050
- **Iraupena**: 0:03:22. **Hasi**: 00:58:28. **Bukatu**: 01:01:50
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Lehengo apezak gogorragoak ziren. Mezara joaten ez zirenei heretikoak zirela esaten zieten. Mezara joateko galtzerdiak eraman behar zituzten, baita mantelina eta mauka luzea ere. Apeza ondotik pasatzerakoan “ave María

purísima” esan behar zuten. Komunioa hartzeko belauniko jartzen ziren. Haurrek apezari eskuan musu ematen zioten. Apezek dotrina erakusten zuten eta batzuetan haurrei jotzen zieten.

35. Frantziara lanera. Neskato. Mojak

- **Erref**: IGA-003/052
- **Iraupena**: 0:03:11. **Hasi**: 01:02:00. **Bukatu**: 01:05:11
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Neska asko, bizitza ateratzeko, Frantziara lan egitera joaten ziren. Hemen ere izaten ziren neskato; oso gazte hasten ziren lanean, hamalau urterekin edo gazteago. Batzuetan mantenua besterik ez zuten jasotzen, dirurik ez. Madrilera ere joaten ziren neskato. Ama ezkongabe batzuk Ameriketara joan ziren, haurra hemen utzita. Lehenago neska gehiago moja joaten ziren.

36. Emakumeak fabriketan

- **Erref**: IGA-003/053
- **Iraupena**: 0:01:22. **Hasi**: 01:05:11. **Bukatu**: 01:06:33
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Igantziko eta Lesakako fabriketan lan egiten zuten emakume batzuk (gizon gutxiago omen zegoen).

37. Gizonen lanak

- **Erref**: IGA-003/054
- **Iraupena**: 0:00:47. **Hasi**: 01:06:33. **Bukatu**: 01:07:20
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Gizonak kontrabandoan eta mendian lan egiten zuten. Batzuk Frantziara joaten ziren mendira lanera. Beste batzuk Ameriketara artzain joan ziren. Igantziko gazte bat itsasora joan zen.

38. Gaizki-ulertua

- **Erref**: IGA-003/055
- **Iraupena**: 0:00:54. **Hasi**: 01:07:20. **Bukatu**: 01:08:14
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Gaizki-ulertua, anekdota bat kontatzen du.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.
2026-11-15

CC-by-sa | **Ahotsak.eus**
Badihardugu Euskara Elkartea
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com